

ÂŞIK MEHMET OZANI, HAYATI, SANATI

Kürşat ÖNCÜL*

Özet

Âşık tarzı şiir geleneği XX. yüzyılda, gücünü büyük oranda kaybetmesine karşın özellikle Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde varlığını bağlamından büyük oranda kopmuş olarak da olsa sürdürmektedir. Sözlü kültürden, yazılı ve elektronik kültüre geçişle birlikte fonksiyonunu kaybetmeye başlayan gelenek, özellikle sosyal şartların çok ağır bir değişim gösterdiği bu coğrafyada sığınılan önemli bir koranak olmuştur. XX. yüzyılın ikinci çeyreğinde geleneğin yaşanılan tarihsel olaylara bağlı olarak kan kaybetmesinin ardından bu dönemin geleceğe aktarımında rol sahibi olan az sayıda âşık söz konusudur. Kars bölgesinde Sosgirtli (Ozani) olarak tanınan Mehmet Kasım Ülker bu noktada bu misyonu taşıyan kişilerden biri olarak kabul edilebilir. Yaşadığı dönemde, karakterinin ve üslubunun sertliği, dilinin Azeri Türkçesi'nin etkisinden kurtulamaması gibi etkenlerden dolayı yeterince tanınmamış, incelenememiş ve araştırılmamış olan Mehmet Kasım Ülker hakkında sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışma bölgedeki âşıklardan elde edilen bilgilerden ve hakkında yapılan çalışmalardan yola çıkarak konuyu bağlam ve metin merkezli yaklaşımlar doğrultusunda ele almıştır..

Anahtar Kelimeler: Âşık tarzı şiir geleneği, Kars âşıklığı, Âşıklık geleneği, Âşık edebiyatı

MINSTREL MEHMET OZANI, HIS LIFE AND ART

Abstract

Although the poetry tradition in the bard style lost its strength considerably in the twentieth century it is still preserved especially in the North-East Anatolia though not in a context similar to the previous conditions. The tradition which is losing its function with the transition from oral culture to the written and electronic one has been the most significant shelter in this geography where especially social conditions change radically. In the second quarter of the 20th century after the tradition lost its strength due to historical events, very few bards remained with a role to transmit the living culture to next generations. Mehmet Kasım Ülker, who is known as the bard of Sosgirt in the region of Kars, is believed to continue this mission. There are few works on Mehmet Kasım Ülker, who has not been adequately researched and studied because of the harshness of his character and style and his being still under the influence of Azerian Turkish. This study is based on the information gathered from the bards living in the region and the previous studies. The study was carried out on the basis of text and context.

Keywords: Poetry tradition of minstrel, The Minstrel of Kars, The tradition of minstrel

* Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kars/Türkiye, oncukursat@yahoo.com

Giriş

Binlerce yılın kültürel dinamiklerini barındıran âşıklık geleneği, XX. yüzyılda, gücünü büyük oranda kaybetmesine karşın varlığını özellikle Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde sürdürmüştür. Sözlü kültürden, yazılı ve elektronik kültüre geçişle birlikte fonksiyonunu kaybetmeye başlayan gelenek, özellikle sosyal şartların çok ağır bir değişim gösterdiği bu coğrafyada sığınılan önemli bir korunak olmuştur. Geleneğin sürdürülmesi ve aktarımı noktasında birçok etken ve âşık olmasına karşın, geleneğe katkı sağlama noktasında misyon sahibi isim oldukça sınırlıdır. Geleneğin XX. yüzyılda bölgede yaşamasında önemli bir misyon üstelenen isimlerden biri de Kars bölgesinde Sosgirtli (Ozani) olarak tanınan Mehmet Kasım Ülker'dir. Bu çalışma kapsamında yaşadığı dönemde, karakterinin ve üslubunun sertliği, dilinin Azeri Türkçesi'nin etkisinden kurtulamaması gibi etkenlerden dolayı yeterince tanınamamış, incelenememiş ve araştırılmamış olan Mehmet Kasım Ülker hakkındaki eksik noktalar tamamlanmaya çalışılacaktır¹.

1827 yılında imzalanan Türkmençayı Antlaşması'nın ardından Arpaçay suyunu geçerek Gürcistan'ın Ağbaba bölgesinden Osmanlı topraklarına gelen Âşık Hasan'ın oğlu Aziz ve eşi Yeter'in ilk çocuğu olan Mehmet Kasım Ülker, 1910 yılında Kars ilinin Arpaçay ilçesine bağlı Taşdere (Sosgert) köyünde doğmuştur². I. Dünya Savaşı esnasında Doğu Anadolu'nun bir kısmını Rusların işgal etmesiyle bir süre İran'a göç etmek zorunda kalan aile, 1918 yılında geri döner. Çocukluğu ve gençliği yoksullukla mücadele içerisinde geçen Mehmet Kasım, çobanlığını yaptığı ve yanında çalıştığı kişinin kızıyla evlenir. Uzun süren maddi sıkıntılarının ardından, âşıklığının yardımıyla çeşitli kazanımlar elde eden; Altın Saz, Saz Şairleri Derneği gibi çeşitli yarışmalarda dereceler alan Âşık Hicrani, 20 Temmuz 1978'de hayatını kaybeder.

1941 yılında Mudanya'da ihtiyat askerliği sırasında Mareşal Fevzi Çakmak'ın huzurunda türkü söyleyinceye kadar okuma yazması olmayan Mehmet Kasım, bu tarihte aldığı emir doğrultusunda kısa sürede okuma yazmayı öğrenir (Aslan, 1995: 60). Bu dönemden itibaren bulabildiği her tür kitabı okumaya başlayan Mehmet Kasım, oğlu Sevdakar Bey'in ifadesine göre "Kendine ait olan odaya geçer ve tarih, coğrafya veya eline ne geçmişse saatlerce okurdu." Askerlik sonrası halkevleriyle sıkı bir ilişki içerisinde girerek burada yapılan toplantı, seminer gibi etkinliklerle bilgi ve görgüsünü arttıran M. Kasım, İran'ın Taşmah, Diliman, Çebrivan, Almasaray, Merend, Tebriz bölgelerini, (Aslan, 1995 : 59) Ermenistan'ı ve Türkiye'de birçok ili gezme fırsatı bularak kendini geliştirir. Çocuklukta yaşamış olduğu bir olayla şiir söyleme yeteneğine kavuşmuş olan âşık, edindiği bilgi birikimiyle çevresinde tanınıp sevmeye başlar. Derlemelerden elde edilen verilere göre âşıklığa başlamasının hikâyesi özetle şu şekildedir:

On bir, on iki yaşlarında bir yaz günü, hayvanlarını otlatırken aniden yağmaya başlayan yağmur kısa sürede şiddetlenir. Yağmurun şiddetinden kaçıp bir kayanın arkasına saklanan Mehmet, yağın yağmurun bir kuş yuvasını bozduğunu ve anne kuşun, dağılan yuvanın etrafında döndüğünü görünce kendi yaşadıklarıyla bu olay arasında ilgi kurup duygulanır ve

Ya İlahi sen sahib-i alemsin
Neden böyle oldu hali boz kuşun
Yıkıldı yuvası öldü balası
Kırıldı kanadı kolu boz kuşun

Bize de bu zulüm oldu düşmandan
Kesilmişti yollar here bir yandan
Bize imdat geldi Ali, Osman'dan
Gelmedi imdadı neden boz kuşun

Ben Mehmet'im görmeseydim bu kuşu
Ben bir kulum gören görsün bu kuşu
Gücüm yetse korusaydım bu kuşu
Vadesiz büküldü beli boz kuşun (Aslan, 1995: 61)

sözlerinden oluşan ilk şiirini söyler.

Mehmet Kasım, dinleme dönemi olarak kabul edilen çocukluk yıllarında çevresinde söylenen şiirleri, türküleri hafızasına kaydedip kendi eserlerine temel oluşturur. Üç telli bir kırık sazla âşık makamlarını söylemeye ve çalmaya çalışırken Azerbaycanlı gezgin âşık Nesip Usta'dan gerçek manada saz çalmayı öğrenir ve Azerbaycan'dan getirttiği 'maden tekneli' sazıyla çalıp söylemeye başlar (Aslan, 1995: 61). Bu sazın yanı sıra, bir dönem özellikle büyük meclislerde düğün ve eğlencelerde güçlü sesinden faydalanmak amacıyla tambur da çalar. 1933 yılına kadar pek tanınmayan M. Kasım, Meminin (Mehmet) Kahvesi'nde Şenlik'in çırağı Âşık Kasım ile tanışmasıyla şiirlerinde büyük bir gelişme gösterir. Zamanla bölgedeki önemli âşıklardan biri olan Âşık Kasım'la çalıp söylemeye başlayan M. Kasım, hem bir feyz kaynağı hem de âşıklık edep ve erkanını öğreneceği bir usta bulmuştur. Bu dönemin ardından çıraklık dönemini bitirip olgunluk dönemine giren M. Kasım, 1950'li yıllarda bölgedeki önemli âşıklardan biri olur. Öyle ki bu dönemden itibaren kendine tek kişilik bir at arabası yaptırıp düğünlere bu arabayla gitmeye başlar. Kardeşi Hüseyin, torunu Selami, oğlu Sevdakar Bey'le bölge âşıklarından Âşık Seferoğlu, Âşık Öztürk Yılmaz ve Âşık Emrah'ın aktardıkları bilgilere göre, farklı meclislerde atışacağı âşıklar sıkıştırılmamaları yönünde ricalarda bulunduğu ilk sözü diğer âşıklara vererek onlara kolaylık sağlamıştır. M. Kasım'ın bu konumu ve

icra yeteneği “Âşık geleneğinde bulunan yetmişiki makamı bilen ve sazıyla çalıp söyleyen bir makam ustası” (Aslan, 1995: 62) olduğu şeklinde belirtilmiştir. Konuyla ilgili bir derlemede M. Kasım’ın “Şimdi size Guba Kerem’i peşine de Fuzuli’den bir mağam ohuyacam. Bu magama şur magamı derler. Şur insanı neşeye getirmek ama hangi neşeye, bu neşenin yarısı dem, yarısı üzüntü neşesidir.” (Karadağ, 2000: 7) şeklindeki sözleri, aşığın müzikal bilgisini göstermesi bakımından önemlidir. Divani, Çıldır Divanisi, Yerli Divani, Mereke Divanı, Gürcistan Divanisi, Segah, Alçak Segah, Seyrani, Sultani, Zarıncı, Garaçı, Mansuri, Gulabi, Guba Keremi, Yanık Kerem, Gergadani, Köroğlu, Keçecioğlu, Keşişoğlu, Merdanoğlu, Atüstü, Bademi Şikeste, Tecnis, Yerli Tecnis, Cıgali Tecnis, Güzelleme, Gökçe Güzellemesi, Yörük Güzellemesi, Diligam, Derbeder, Çobankere, Mehmed Bağır, Şur Makamı, Sarı Yaylık, Koçaklama, Zarıncı, Keşişoğlu, Çobankere gibi makamları bildiği ifade edilen M. Kasım için kardeşi Hüseyin, adları verilen makamların dışında kendine ait birçok makamı da icra ettiğini belirtmiş ancak bu makamların isimleri konusunda herhangi bir bilgi vermemiştir. Aşığın bu müzikal bilgisine karşın Boratav’ın M. Kasım için iyi şiir söylemediği şeklinde görüş bildirmesi (Boratav, 1988 : 126), Âşık Kasım ile olan tanışmasından sonraki dönemde geçerliliğini yitirmiştir. Âşık Mehmet Kasım bu yeteneğini ve gücünü aşağıda sunulan Bade adlı şiirinde şu şekilde açıklar.

Bade

Bir bade nuş ettim kirklar canına
Şifa buldum erenler meydanında
Mahbubum naz ile geçti yanımdan
Boyu selvi arzumanımdan nezaket gördüm

Sakiler dolandı kadeh düzdüler
Bu sırrı esrardan okuyan bilir
Her aşka bir tecelli dediler
Kamil hatiplerde merhamet gördüm

M. Hicranam arzuhalim subhana
İnanmayın saltanata düzene
Rica ettim tecellimi yazana
Hakkın hikmetinde adalet gördüm

Badeli âşık olduğunu adı geçen şiirde belirtmesine karşın onun bu söylemini yalnızca oğlu Sevdakar Bey desteklemiştir. Aşığın badeye ilişkin söylemlerine karşın onun sanatını şekillendiren en temel öge gelenektir. Geleneğin bir anlamda zorunlu kıldığı etkilenme yalnızca usta çırak ilişkisi ve âşıkların bilgilerini arttırma çabasına bağlı olarak gerçekleşmez. Dinleyiciler de bu anlamda geleneğin koruyucusu

ve takipçisidir. Dinleyici kitlesinin bildiği, tanıdığı veya şiirlerini sevdiği âşıkların eserlerini dinlemek istemesi geleneğin aktarımında âşıkları şekillendiren en önemli dinamiklerdendir. Âşıklar, beklentiler doğrultusunda sevilen âşıkların eserlerini öğrenmek ve aktarmak zorunluluğunu taşıdıklarından, M. Kasım da bu misyon gereği geleneğin taşıyıcılığını üstlenmiştir. Âşık Kasım'la tanışmasının ve onun "Mürşidsiz irşad olunmaz." sözünden hareketle Âşık Şenlik'in hikâye ve türkülerini öğrenerek Şenlik kolunun bir anlamda temsilcisi olur. Konuya ilişkin olarak Aslan'ın "Şenlik, zamanında birçok çırak yetiştirmiştir. Bunların çoğu bugün hayatta değildir. Hayatta olan tek çırağı Arpaçaylı Âşık Mehmet Ozani'dir. Ozani'nin kendi tasnif etmiş olduğu türkülü beş hikâyesi vardır. Bu hikâyelerde Şenlik etkisi açıkça görülür. Ayrıca bütün şiirlerinde de bu tesir görülmektedir." (Aslan, 1975: 7) şeklindeki ifadelerine karşın ilgili bildirisinde 1915 yılında doğduğunu belirtmesi bu usta çırak ilişkisinin sadece mürşidlik boyutuyla olabileceğini göstermektedir. Şenlik'in belirgin etkisine karşın İran, Azerbaycan ve Rusya'nın bir kısmını gezmiş olan M. Kasım'ın; Âşık Nesip'ten, Tufarganlı Abbas'tan, Dede Kasım'dan, Göğçeli Âşık Elesker'den etkilendiğini hem Altınkaynak hem de M. Kasım'ın kardeşi Hüseyin belirtmiştir (Altınkaynak, 1999: XIX-XX). Bu etki Şenlik'in Sevdakar Şah ile Günenaz Sultan isimli hikâyesindeki kahramanın adını oğluna vermesine kadar uzamıştır. Göğçeli Âşık Elesker'in şiirlerinden de etkilenmiş olan M. Kasım onun "dünya" ayaklı şiirine şu şekilde karşılık vermiştir.

Âşık Elesker

Yüce yüce dağlar gördüm
Yeni yeten bağlar gördüm
Her geleni ağlar gördüm
Hani sende gülen dünya

M.Kasım

Alemi kandırıp ele almışsın
Kolay yollar bulan dünya
Bizi ağlatır bir de gülersin
Yoktur sende gülen dünya

Çağdaş Âşıklardan da kasetler ve yarışmalar yoluyla etkilendiği görülen M.Kasım'ın, Âşık Veysel'in sazına hitaben söylediği şiirden ne derece etkilendiği görülmektedir.

Âşık Veysel

Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı âşık etme
Lal olsun dillerin söyleme yada
Garip bülbül gibi ahu zar etme

M.Kasım

Ben gidersem sen kalırsan dünyada
 Bende olan sırrı söyleme yada
 Ben bir bülbül idim sende bir seda
 M. Hicranem ayrılık var dünyada

Âşık Veysel'in şiirlerine olan benzerlik gelenek bağlamında âşıkların sazlarına söyledikleri şiirlerdeki ortaklık şeklinde ele alınabileceği gibi Âşık Veysel'in kısa zamanda büyük bir üne kavuşmasının getirdiği etki olarak da değerlendirilebilir. Görsel, işitsel ve yazınsal medyada Âşık Veysel için programlar düzenlenmesi ve ilgi gösterilmesi onun şiirlerine benzer formda bir icra tarzının doğumunda Türkiye'deki birçok âşık için önemli bir etken olmuştur. M. Kasım, çeşitli âşıklardan etkilenmekle birlikte bölge âşıklık geleneğinde önemli bir rol üstlenmiştir. Sert karakterli, çabuk sinirlenen bir kişi olduğu belirtilen M. Kasım, Naki Eraslan ve Ali Rıza Ezgi adlı âşıklara ustalık yapmış ancak bu usta çırac ilişkisi uzun bir zaman dilimine yayılmıştır. Erzurum Horasanlı Âşık Merami'nin, M. Kasım için, "Sanatına kıskançtı." ifadesi kendisinden sonra güçlü bir âşık yetiştirememesinin nedenini açıklamaktadır. Bugün aynı coğrafyada yaşayan hemen tüm âşıklar onun birçok şiirini bilmekte ve onun iyi bir âşık olduğunu kabul ederek sözlü gelenek içinde şiirlerini aktarmaktadır.

Düzenlenen yerel ve ulusal nitelikli yarışmalarda otuzdört adet madalya aldığı belirtilmesine (Karadağ, 2000: 9) karşın oğlu Sevdakar Bey madalya sayısının bu sayıda olmadığını belirtmiş ancak plaketler ve ödüller konusunda sayı verememiş belge ve plaketlerin bir kısmının taşınma, ihmalkarlık gibi çeşitli sebepler dolayısıyla kaybolduğunu dile getirmiştir.

Şiirlerinde daha çok Ozani ve Hicrani mahlaslarını kullandığı görülen Mehmet Kasım "Hicrani", mahlasını yukarıda da belirtildiği gibi yaşadığı bir olayın etisiyle seçmiştir. 1962 yılına kadar daha ziyade "Hicrani" mahlasını kullanan Mehmet Kasım, Ankara Üniversitesi'nde ziyaret ettiği Gündüz Akıncı tarafından kendisine Ozani mahlasının verilmesinin ardından bu mahlası kullanır. M. Kasım'ın kullandığı diğer mahlaslar şunlardır:

Ademoğlu bir raha riayet et günbegün
 Geçen günler geri gelmez hali hazır günbegün
 Kur'an'dadır "Küllü şeyin ve ileyhi turce'un"
 Ayetle ispat etti Mehmet Ozani bugün.

Hikmetinden sual olmaz hazinem çohtur benim
 Sevdiğimden ayrılmaya imkanım yoktur benim
 Âşıklık ilmi deryadır planım çohtur benim
 Der Sosgertli Mehmet Ozan devrana hoş geldiniz.

Böyle bilse idim hiç gelmezdim
Bu gemgün kafiye ben görmezdim
Anamdan da doğup ben olmazdım
Şair M. Hicran er geç biz de gideriz.

Âşık Mehmet Ozan olsun
Diler ölsün diler kalsın
Dört yılda bir devre gelsin
Tazelen beyler tazelen.

Doyulur mu edasından
Hak saklasın belasından
Mim Hicranın sevdasından
Ver Allah'ım ver güzele.

Bakın adalet divana
Ne söyler dine Kuran'a
Biz de bu Mehmet Ozan'a
Vurun kazmayı baltayı.

Zaman gelir her ahvali bilirler
Eyriler bükülür yola gelirler
Mehmet Hicran sana da bir gün gülerler
Ne yazık ki güldüren kim gülen kim.

Hisar ettin çar yanımı
Cefa kıldın devranımı
Hicran diyer terlanımı
Avlattın sana layık mı.

Genç ile dedesi candan söyledi
Dede gördüğünü izah eyledi
Genç dedenin sözlerine doymadı
Sefil Hicran dededen ne sorarsan.

Beni de sorarsan bendi balalar
Yıktım viran ettim nice kalalar
Sinemdeki bu esrarlı yaralar
Efgar ile kul Hicran'a layıksın.

Âşık Ozani'nin mahlas kullanımında vezin ve kafiyenin etkili olduğu hece ve uyağın durumuna göre de mahlasında çeşitli değişikliklere gittiği görülmektedir.

Âşık Mehmet Ozani'nin şiir dili temel anlamda Kuzey Azerbaycan dilinin genel özelliklerini taşımakla birlikte Güney Azerbaycan özelliklerini de barındırmaktadır. Ağız özelliklerinin baskınlığına karşın çeşitli resmi ve yarı resmi ortamlarda bulunması onun dilinde zaman zaman çatışmalara yol açmıştır. Şiirlerinden hareketle dil özelliklerini şu şekilde belirtmek mümkündür.

Biçare > beçare	-i-> -e- değişimi kelime içi i nin e ye dönmesi
Büyük > böyük	-ü-> -ö- değişimi kelime içi ü nün ö ye dönmesi
Cami > camı	-i > -ı değişimi ünlü kalınlaşması
Bozuk > bozuh	-k > -h değişimi vardır.
Çamur > çamır	Kelimenin ilk hali çamır şeklindedir. Ancak Türkiye Türkçesi'nde zamanla çamur şeklini almıştır.
Dönüyor > dönür	-r sesi yor ekinin görevini üstlenmiştir
Değiliz > değilik	-k sesi çoğul birinci kişi ekidir
Git > get	-i-> -e- ses değişimi
Düşüp > tüşüf	-p > -b > -v > -f şeklindeki bir değişim vardır.
Dünya > donya	dünya > dönya > donya şeklinde bir değişim vardır.
Fiil > feyl	Kuzey Azerbaycan'da Arapça'daki ayn sesinin yerine bir ses konur.
Haldir > haldı	r sesi düşmüştür.
Gideceğiz > gidecih	Ses düşmesi ve diftong meydana gelmiştir. (Gideceğih > gideceih > gidecih)
Karıncaým > garıncayam	k-> g- değişimi vardır. Ayrıca birinci tekil kişi iyelik eki -ım > -am şekline dönmüştür.
Lanet > nalet	Sesler arasında yer değiştirme (metatez veya göçüşme) söz konusudur.
Paha > baha	p-> b- değişimi vardır.
Saç > saş	-ç > -ş ses değişimi vardır.
Taşma > daşıma	t-> d- ses değişimi vardır.
Tırnak > tirnag	sedalılışma görülür.

Dil konusunda oldukça duyarlı olduğu görülen âşık; okuyan, gezen, gören bir yapıya sahip olup Türkçe söyleme ve yazma taraftarıdır. Aşağıda sunulan birkaç dörtlük bu konuda yalnızca duygularıyla değil aklıyla ve bilgisiyle de hareket ettiğini göstermektedir.

Sözlerim Türkçe'dir özümde Türküm
 Türküler Türkçe'dir Acemce değil
 Özü Türk sözü Türk Türk'ün özüdür
 Türküler Türkçe'dir Arapça değil

Anlıyor anladan Türkçe bir lisan
Ne mutlu insandır Türk olan insan
Özmenlik öz Türklük hele bu lisan
Türküler Türkçe'dir Kürtçe değildir

Söz verir söz alır sözünde durur
Sır vermez sır saklar özünde durur
Daima önderinin izinde yürür
Türküler Türkçe'dir Tatarca değil.

Âşığın dilinde yer yer Arapça ve Farsça kelimeler bulunuyorsa da bu durum gelenekten, usta malı şiiirlerden ve bölgenin bulunduğu coğrafyadan kaynaklanmaktadır. Geleneğin bölgedeki âşıkların konuşma dili ile şiiir dili arasında belirgin bir fark doğurmasını geleneğin etkisiyle oluşmuş bir şiiir dili olarak kabul etmek mümkündür. Şiiir dilindeki bu zenginlik özellikle kapalı ayak adı verilen ayaklarda âşıklara kolaylık sağlamakta, şiiir söyleme tekniğinin yanı sıra hikâyeye anlatma esnasında da dinleyicilerin ilgisini çekmek için kullanılmaktadır.

Âşık Mehmet Ozani'nin üslup özellikleri de ayırıcı unsurlar taşır. Özellikle karakterinin bir yansıması olarak kabul edilebilecek olan sertlik, üslubunda kendini hissettirmektedir.

Bundan sonra biz aşığız demeyin
Yutamadız bu lokmadan yemeyin
Cahillere kendizi övmeyin
Çöplüklerdeki horozlar ne oldu

Vicdan dağlarından size seslendim
Cevap vermez bülbül, diller ne oldu
Boyanız açıldı yüzüz karardı
Yalan palan sözleriniz ne oldu

Yöresindeki âşıklara hitaben söylediği sözler onun yalnızca yaşının büyüklüğünden kaynaklanan bir durum olmayıp aynı zamanda âşıklığına olan güveninin ve pervasızlığının da bir göstergesidir³.

Başları boş ara yerde gezenler
Beleş sofralarda bade süzenler
Gece gündüz fesatlıkta yüzenler
Utanmadan nalet şeytana derler

Çobanoğlu kuru gölün turnası
 İlham'ın yüzünde vardır karası
 Şeroy'un elinde yalan zurnası
 Öttürmeden çaldırmadan ne çıkar

Âşık Şero terbiyeden bahseder
 Çoban Murat boyalanır naz eder
 Sahte İlhan zencir kırır toz eder
 Âşık Şero Çobanoğlu İlhami

Duygu ve düşüncelerini aktarıırken çeşitli anlatım yollarına başvuran Âşık Ozani'nin bu anlatım tarzında hikâyeciliğinin etkisi büyüktür. Âşık, hikâyelerini anlatırken çevresindeki kişilerin ruh/duygu dünyasına uygun olarak ortamın gerektirdiği şartları göz önünde bulundurarak ve de dinleyici kitlesinin konumuna göre anlatım tarzını şekillendirir. Güçlü bir hikâye anlatma yeteneğine sahip olan Âşık Mehmet Ozani, şiirlerinde de hikâye anlatırken kullandığı yöntemlerden faydalanır. Nasihat ve hitap yoluyla anlatma, doğrudan doğruya anlatım, soru yoluyla anlatım, delil ve ispat yoluyla anlatım âşığın en çok kullandığı anlatım tarzlarındanıdır. Ayrıca tekrar, seci mecaz, atasözleri deyimleri de görmek mümkündür.

Yığılın insanlar sorak Allah'a
 Bizi hep beraber insan mı yazdı
 Mademki cümlemiz onun kuluyuz
 Kimi insan kimi hayvan mı yazdı

Sen kazan sen de ye gelip sormazlar
 Dünya senin olsun hesap görmezler
 Yoldan azmayana ceza vermezler
 Adaletin vicdanı var effendi

Ademoğlu bir ruha riayet et gün be gün
 Geçen günler geri gelmez hali hazır gün be gün
 Kur'an'dadır " Küllü şeyin ve ileyhi turceun."
 Ayetle ısbat etti Mehmet Ozani bugün

Şairlik yönünü zamanla oldukça geliştiren Âşık Mehmet Ozani, buna rağmen asıl ününü hikâyeciliğiyle sağlamıştır. Yılların birikimi neticesinde edindiği bilgilerle Akyaka ilçesinin İbiş köyünde Paşa Toktaş'ın evinde doldurulmuş olan bir kasette 72 tane hikâye bildiğini ve bu hikâyelerin her gün 4-5 saat anlatmak suretiyle 141 gün devam ettiğini belirtmektedir. Çırağı Âşık Eraslan ise onun bildiği hikâyelerin sayısını 81 olarak ifade etmiştir (Karadağ, 2000: 7). Hikâyeciliği için Aslan "Mehmet

Ozani, âşık edebiyatının iki türünde de ürünler vermiş, türküler söylemiş, hikâye tasnif etmiş(dizmiş), anlatmıştır. Kendi tasnifi olan İskender Bey (1935), Ferman Şah (1935), Umman ile Hacer Hanım (1937), Ahmet Şah (1940), Zamani ile Züleyha (1941), Feyazi ile Edalı (1942), Büryan ile Güldane (1943), Kenani Hanzade (1946), Şeyh Senan ile İbare (1949), Garip Aslan İle Laleli Sultan (1950), çevrede sevilerek anlatılan türkölü halk hikâyeleridir.”(Aslan, 1995: 62) şeklinde görüş bildirmektedir.

Hikâyelerinin konularının kaynakları daha çok dinî hikâyeler, çevresinde yaşanmış olaylar ve tarihî hadiselerden olup iç ve dış yapı bakımından âşıklık geleneğinin tekniğine uygundur. Aslan’ın, musannifleri Doğu Anadolu’da yaşamış ve yaşayan âşıkların isim ve hikâye adlarını verdiği tablo âşığın Türk halk hikâyeciliğindeki yerini göstermesi bakımından önemlidir.

Hikâye Adları

1. Eşref Bey
2. Erzincan Bağları
3. Ahmet Han
4. Kirmanşah
5. Mustafa Bey
6. Kara Gelin
7. Latif Şah
8. Sevdakar
9. Salman Bey
10. Ülfetin
11. İbrahim Şah
12. Abdullah Şah
13. Burhan Şah
14. Kenani
15. Ferman Bey
16. İskender
17. Umman Bey
18. Sefil İmran
19. Ahmet Şah
20. Sultan Han
21. Seher
22. Ömeri
23. Ali Şir ile Gül
24. Öksüz Vezir
25. Dürrü Gilan
26. Seyfi Zülyazan

Tasnif Edenler

- Karslı Tüccari
 Posoflu Fakiri
 Posoflu Fakiri
 Posoflu Fakiri
 Posoflu Fakiri
 Posoflu Feryadi
 Çıldırli Şenlik
 Çıldırli Şenlik
 Çıldırli Şenlik
 Kağzımanlı Sezai
 Ardanuçlu Efkarı
 Ardanuçlu Efkarı
 Ardanuçlu Efkarı
 Arpaçaylı Mehmet Ozani
 Arpaçaylı Mehmet Ozani
 Arpaçaylı Mehmet Ozani
 Arpaçaylı Mehmet Ozani
 Arpaçaylı Mehmet Ozani
 Arpaçaylı Mehmet Ozani
 Tutaklı Çağlayan
 Tutaklı Divani
 Tutaklı Divani
 Posoflu Müdami
 Murat Çobanoğlu
 Mevlüt İhsani

27. Saraçoğlu
28. Sinan Bey
29. Cafekar ile Zülfü Siyah
30. Mafide ile Rıza Bey
31. Zafer Bey ile Mahfınuz
32. Yaralı Yusuf

Âşık Yılmaz Şenlik
(Aslan,1975;28-29)

Ensar Aslan'ın musannifi bilinmeyen hikâyeler olarak verdiği Melik Şah hikâyesini âşığın kardeşi Hüseyin, Âşık Ozani'ye mal etmektedir. Hikâyelerinin döşeme ile başladığı belirtilen ve hikâyelerin uygun yerlerine konuyla bütünlük sağlayan türküler yerleştirdiği ifade edilen hikâyelerdeki şiirlerin anlam ve nazım tekniği bakımından düzgün olduğu görülür (Aslan, 1995; 61-62).

Nazım ve nesir alanında pek çok eseri olan âşığın önemli eserleri ve yazılış tarihleri şunlardır:

Nazım: Vatan Gülü (1946), Mahlukat Dili (1949), Güzeller Yaylası (1962), İnsanlığa Giden Yollar (1962), Öz İçinden Sözler (1963), Vicdan Azabı (1968), Aşk-ı İlahi, Efgarlı Adam

Nesir: Köroğlu Hikâyeleri, Köroğlu Başlangıç Kolu, Oğlu Hasan Bey Kolu, Kırat Keloğlu Kolu, Koca Bey Kolu, Hezeran Kolu, Dağistan Kolu, Medain Kolu, Halep Kolu, Bağdat Kolu, Kırım Kolu, Oltu Kolu, Köse Kenan Kolu, Reyhan Arap, Demircioğlu, Ayvaz Bey Kolu, Bolu Bey, Keleş, Isabalı, Kızıroğlu Mustafa, Deli Yusuf, Kabre Sıgmaz, Gönçiran Ahmet, Akli Cebinde, Tepedelen, Darideğmez, Mahmut Bezirgan, Tellek Hasan, Deli Hayla, Köroğlunun Son Kolu, Salman Bey, Sevdakar Şah, Latif Şah, Tahir-i Mirza, Haydar Bey, Cinan Abdullah, Malik Şah, Şah İsmail, Kerem ile Aslı, Mirza-i Mehmet, Gülistan ile İmran, Enver ile Durdane, Salih ile İntizar, Murat Müştaki ile Perihan Hanım, Muhammed ile Perihan Hanım, Hacı Seyyad, Ali Han, Pervane Perlan, Gazanfer Bey, Şamali Sultan, Feramuz Bey, Lalezar Sultan

Mehmet Kasım Ülker'in kendi hikâyeleri ve tasnif tarihleri şunlardır:

İskender Bey (1935), Ferman Şah (1935), Ahmet Şah (1940), Zamani ile Züleyha, Fezayi ile Edalı (1941), Şeyhi Senan İle İbare (1949), Garip Aslan İle Laleli Sultan (1950), Umman Bey ile Hacer Hanım (1957), Kenani ile Hanzade, Buryan ile Güldane (Koçkan 2000: 5-6-7)

Âşık Mehmet Ozani'nin hem sistemli şiirlere hem de serbest deyişlere dahil edebilecek şiirleri bulunmaktadır. En çok kullandığı türleri ise şu şekilde örneklendirmek mümkündür.

1. Destanlar:

Pire:

Biz gice gireriz er meydanına
Hem döşek boyunca hem yorganına
Meraklıyız insanın kanına
Muntezirlik bu meydanda her ana

Kehle:

İloğlu eriftir ne olsa sezer
Duyar yoları çile kan döker
Bir topal kehlemiz yedi ev gezer
Yine bunu hiç duyuram insana

Pire :

Dögüşmek hengi hem eşgeredir
Hırsızlık etmeniz ya kaç peredir
Cümlesini bari Hüda yaradır
Onun için gizli vurmam insana

Kehle:

Doğruluğun sonu bir yana çıkmaz
İnsan seni tutsa elde bırakmaz
Öyle bir ok vurur kanın da akmaz
Her muamele gizliceydi insana

2. Güzellemeler:

Gelmiştir

Bugün bir canana meftun olmuşam
Canan dünyaya mehman gelmiştir
Cümle alem dengi olmaz bu canın
Marallar seyrine sultan gelmiştir

Seçilsin insanlar çıksın aradan
Bir melektir sorun gelmiştir nereden
Güzelliği ihsan etmiş yaradan
Beyaz ellerinde ferman gelmiştir

Göllerinde turna öter kaz ile
Bülbülün dervanı geçer yaz ile
Bu cananı met etmeğe saz ile
Âşıklardan Mehmet Hicran gelmiştir

3. Taşlamalar:

Gelin seyreyliyek zaman dađına
Cebeller burcunda duman değişti
Hakikaten tebeddület dünyası
Zaman değil bütün insan değişti

İlimizde âşıkların oyunu
Aşıl Şero, Çobanoğlu, İlhami
Siyah perde bu karagöz oyunu
Âşık Şero, Çobanoğlu, İlhami

Damarda kan sizden memnun değildir
Namus vicdan sizden memnun değildir
Mehmet Ozan sizden memnun değildir
Yemin olsun inandığız kitaba

4. Deyişme:

Mehmet Ozani

Çobanoğlu bana oyun oynama
Ben oynarsam illa oyunu bozultur
Sözlerim incedir herradan geçip
Söyleremse ebeveynin bozultur

Murat Çobanoğlu

Dinlemedim sözünü Mehmet Ozani
Ben ne dedim hemen suyun bozultur
Gittikçe deđiřtin fikrin değişti
Ahlakın kalmadı huyun bozultur

Mehmet Ozani

Delilerin delisiyem hırslıyam
Hakilerin ayađında usluyam
Asaletten ben buzkurdun nesliyem
Hücum etsem komda koyun bozultur

Murat Çobanoğlu

Dövüş muhabbeti geldi sıraya
Naşı hoyrat ne giripsen araya
Hücum etme komda koyuna
Ya sonra korkarım tüyün bozultur.

5. Divaniler:

Binbir adın dört kitapta beyandı ismi zatın
 Ulu hüküme sen kadirsen elbet olur imdadın
 Divane kulların senin her zaman eyler methin
 Senden özge hekim yohtur gönder dermanı bugün

6. Tecnis:

Mehmet Ozan şirin söyler sözünü
 Dergahı alemde kesmez gözünü
 Men ezzinem gözünü
 İnsan biler özünü
 Üç noktaya bağlamıştır sözünü
 Şirin komşu şirin ölüm şirin dil

Ol Allah'ın güzel ismi azizdir
 Azizlerden Allah ismi azizdir
 Men ezzinem azizdir
 Hakkın ismi azizdir
 Her insan ister aziz olmayı
 Aziz insan aziz bayra şirin gün

Âşık Mehmet Ozani'nin şiirlerindeki konular ise temel olarak şunlardır:

1. Tarihi Şahsiyetler:

Kurtuluş savaşının kazanılması ve bu uğurda verilen mücadele Âşık Mehmet Ozani'nin devrin yöneticilerine karşı büyük bir sevgi beslemesine vesile olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran ve ona yön veren ulu önder ve onun silah arkadaşlarına karşı duyduğu büyük sevgiyi şiirlerine dökmüştür.

Işık yok iken her yanı gördük
 Atan baban şehitleri biz verdik
 Önder Ata bu vatani biz kurduk
 İleriyi görüşümüz şirindir

Mustafa Kemal'in bu azim yolu
 Hürriyet yolcusu bu yolda dolu
 Böyle bir hünkarın bükülmez kolu
 Kuvvetim hür kudretim hür kolum hür

Zalimler kahr ile buldu zevali
Var olsun Atamız büyük Kemal'i
İnsanlık ufkunun açıldı yolu
Vatanım hür meskenim hür ilim hür

Kılıncıyla tarih yazan
Rahat uyu Türk Atası
Evlatların izindedir
Rahat uyu Türk Atası

Senden emir bizden vefa
Kanmayız bir başka lafa
Selam sana Kemal Mustafa
Rahat uyu Türk Atası

Nasihatın cebimizde
Nur cemalin evimizde
Kalbimizde dilimizde
Rahat uyu Türk Atası

Nur olsun atanın yattığı yerler
Var olsun yerinde hüküm verenler
Cümlesi atadır hem fedakarlar
Ebedi yaşasın İnönü'müz var

Bizi nazla besler İnönü İsmet
Atatürk kalbimizde hem ona nispet
Çok Türk şairlerimiz buldular şöhret
Bir zerre de kul M. Hicran'a layıktır.

2. Din:

İnanç noktasında oldukça duyarlı olan Âşık Mehmet Ozani, Caferi mezhebinden olmasına karşın şiirlerinde mezhepçilik ve ayrımcılık görülmez. Birlikteliğe davet, kardeşlik ve muhabbet duygularını yoğun bir şekilde işleyen âşık, yaşanan dini ve etnik ayrımlara karşı birleştirici bir rol üstlenmeye çalışmıştır.

Şiilik, Sunnilik nerede efendim
Hangi kitap hangi yerde efendim
Yeter size bunca karda efendim
Dini yıkma on paradan vazgeçin

Bu cihan senin nurundur
Hikmetindir esrarındır
Muhammet senin nurundur
Delili burhanın büyük

Görmediğim alemi dünyayı gördüm
Ol mahşer divanı sahrayı gördüm
Ceddimiz Adem'i Havva'yı gördüm
Göremedim bu dünyanın sonunu

Senin nurundur Mustafa
Cebrail kıldı merhaba
Adaleti Kaf'tan Kaf'a
Davud Süleyman'ın büyük

Dedi dağ:
Bende eksik olmaz kar ile duman
Bir tarafım çayır çimen gülistan
İbrahim peygamber eyledi bayram
İsmail'e koç kurbanı bende gör

Dedi deniz:
Cihana rahmet paylıyan benem
Leyli nahar coşup çağlayan benem
Yunus peygamberi saklayan benem
Buyur sen de ol mihmanı bende gör

Bendeyi şah bil penah
Mekânın gaybı sırrullah
Şöhretinde veliyullah
Aliyyül arslanın büyük

Ne Şii, ne Sünni, ne Kürdü, Çerkezi
Nelere düşürdü bu fakir bizi
Sofunun softanın bir garip sözü
Ebubekir, Ömer, Osman davası

Rus işgalinin ve Kurtuluş Savaşı'yla beraber acıların dindiği bir dönemin şahidi olan Âşık Mehmet Ozani, insanların çeşitli sebeplerle birbirine karşı kin duymasından ve çatışma içerisine girmesinden büyük üzüntü duymuştur. Bu tür olaylarda dinî bir kimlik taşıyan kişilere karşı da kendince sert ve amansız bir mücadele içine girmiştir.

Kaçmayın hocalar gelin konuşak
Daldığınız bu sevdadan vazgeçin
Her şeyi açalım doğru anlaşak
Temelsizdir bu davadan vazgeçin

Sahtekardan uzak dolaş
Güreşip zoruna düşme
Müftü, hoca, ahunt, seyit
Bunların toruna düşme

Ahunt molla seyit hoca
Şeyhlerde bir ayrıca
Dinî etmeyin eğlence
Bu yalan mı şeytan sofı

Yeter aksine gitmeyin
Ruhi küfranı tutmayın
Bu dinî alet etmeyin
İnsan olun şeytan sofı

Bu kelimeyi hep beraber diyoruz
Ya Muhammet hemi resul diyoruz
Camilerde Allah u Ekber diyoruz
Başka yorumlayan küfran değil mi

Zaman kahramanı ol cariyeler
İslam alemine ol hükümdarlar
Ebubekir Ömer Osman Ali Haydarlar
Bunlara daş atan küfran değil mi

Ailesiyle yapılan çeşitli sohbetlerde Âşık Mehmet Ozani'nin yaklaşık elli gün süren bir İran seyahatinin olduğunu bu seyahatten döndükten sonra dinî lider konumundaki kişilerin yaptığı yanlışlıklara karşı mücadele etmeye başladığı ifade edilmiştir.

3. Milli Manevi Değerler:

Âşık Mehmet Ozani'de milli ve manevi duyguları dile getiren şiirlerin yoğunlukta olmasında yaşadığı dönemin ve coğrafyanın büyük bir rolü söz konusudur. Çocukluğunda Ermenilerin yaptığı zulmü yaşaması, Kurtuluş Savaşı'nda ve Kars'ın düşman işgalinden kurtuluşu esnasında çeşitli olaylara tanık olması veya yaşanan bu olayları birincil kaynaklardan duyması, Âşık Ozani'yi derinden etkilemiştir.

Yirmi altı Ağustos'ta verilen ferman
 Toplar ateş açtı her taraf duman
 Her anne vermişti vatana kurban
 Yurttaş kutlu olsun Zafer Bayramı

Otuz Ağustos'ta duman duruldu
 Düşmanların kol kanadı kırıldı
 Türk zaferi süngülere vuruldu
 Yurttaş kutlu olsun zafer bayramı

4. Aşk ve Sevgili:

Geleneksel âşık şiirinin temalarından olan aşk, sevgili ve bunlara bağlı olarak doğan güzellmeler geleneğin formu içerisinde Âşık Mehmet Ozani'nin farklı şiirlerinde görülmektedir.

Aşığın gönlünde gubar kalır mı
 Sevdiğini allı yeşilli görende
 Hilal kaşlı zülfü siyah ay kabak
 Bedir yüzlü ay cemalî görende

İsmi şanın alemlerin dilinde
 Ben dervişem bu sevdanın yolunda
 Bedir yüz kaşa hâl mah cemalında
 Gayrı dostla vaadlanma güzelim

Bu sözlerim öz yarime bend ola
 Şeker şerbet leblerine kan dola
 Derdimi anlaya derdi min ola
 İnce belli kulaş kolu görende

Gönül devir sandı giden yolları
 Ummana dönmüştü çeşmin selleri
 Yarın perçemleri siyah telleri
 Yanağında koşa hala uygundur

Uzun boyu ince beli
 Kara kaşlar kara teli
 Edebî erkânı yolu
 Ver Allah'ım ver güzele

Eydirmiştir kaşlarını
 Dürdaneden dişlerini
 Nazlı dilber saçlarını
 Tarar düzer yanık yanık

Âşık Ozani'nin şiirlerinde geleneksel âşık tarzı şiirle beraber yer yer divan şiirinin söyleyiş özellikleri de görülür. Bölgede XIX. yüzyılda yaşamış olan âşıkların divan edebiyatıyla ilişkili olduğu ve âşık tarzı şiir geleneğinin divan edebiyatının söyleyiş özelliklerinden etkilendiği bir gerçektir. Âşık Ozani'nin şiirlerinde bulunan bu iki ayrı söyleyiş özelliğini bu etki içinde değerlendirmek mümkündür.

Derunı dilde ahım var
 Daldalandım dergahım var
 Bülbül gibi cehcahım var
 Güllerinin pervazına

Söz söylemek nazlı yare haz olur
 Yarimi görmesem yarem yüz olur
 Gönlüm gülse zimistanım yaz olur
 Ehli kamil şirin dili görende

Herkes kesesini ediyor müdafa
 Bu tigi temrenin hançeri vardır
 Hakikaten tebeddület dünyası
 Leyli nehar gezer eğri

5. Devirden Şikayet:

Milli değerlere bağlı olan Âşık Ozani, kültürünün değişiminden büyük üzüntü duymaktadır. Özellikle yeni neslin değişmesi, büyüklerin bu duruma müdahale etmemesi/edememesi ve kendisi gibi bilgili insanların sözlerine kulak verilmemesi Âşık Ozani'yi derinden etkilemiştir. Yol gösterici bir kişi konumunda olduğuna inanan Âşık Ozani çevresindeki kişileri bu yönde uyarma ihtiyacı hissetmektedir.

Bu sözlerim takdir bular kamuda
 İnsan olan bunu nice unuda
 Oğul meyhanada baba camıda
 Oğulu babadan bahalı gördüm

Asılzade hanedanlar dilenir
 Eller bunun yohluğuna inanır
 Ana evde kız sokahta dolanır
 Gızı anasından bahalı gördüm

Aman Allah aman ne garip haldı
Bizim şikayetler tek sana galdı
Ben yasin okudum sofı def çaldı
Arzısı kamilden bahalı gördüm

Öyle bir kazık ki hem iki başlı
Genci ihtiyarı heleki yaşlı
Bayanlar traşlı erkekler şaşlı
Belli değil bayla bayan karıştı

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkiye’de yaşanan siyasal, ekonomik, sosyal, sıkıntılar ve yaşanan kuşaklar arası çatışmalar Âşık Mehmet Ozani’nin şiirlerinde de kendini gösterir.

Erkan bahçesinde meyva becerdim
Satmaya başladım zaman değişti
Terazi bozuldu miller eğildi
Mali takdir eden irfan değişti

Yeni meydan kurdu uzun saçlılar
Baş açık fahişeler, kalem kaşlılar
Gayrı meşru kızlar sedef dişliler
Terbiye anane toptan değişti

Bizim kız da radyoda saz çalır
Maaşında iş yok bol para alır
Babası Bey kahvelerde dem alır
Ne kadar mübarek vicdan değişti

II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan siyasal gelişmeler de Ozani’nin şiirlerini etkilemiştir.

Çayırda tarladan toplanın gelin
Hepiniz buradan birer oy alın
Hiçbir şey sormadan sandığa dalın
Toprak başıza hey cahil millet

Tarlada ekmeyin bana ne yeme
Sakın seçimlere gelmiyorum deme
Bu baylar kimlerdir hiçbir şey sorma
Topraklar başına vay cahil millet

Bu eski hırkayı çıkar bürünme
Ver oyunu çekil defol görünme
Bir şey sorup mahkemede sürünme
Topraklar başına ey cahil millet

Bankalarda elli lira var payın
Sana fazla gelir bu beş on koyun
Ver bize bizimdir sendeki oyun
Vaylar başınıza hey cahil millet

Boşver adam kimdir hakkın arayan
Döverim söverim kim bunu duyan
Kimdir bunu dairelerde tanıyan
Topraklar başına vay cahil millet

Utansın partiler haya eylesin
Herkes kesesini ediyor müdafa
Sizdeki hareket nası güldürür
Yeter bu millete bu kadar cefa

Dört yılda bir defa çıkıyor sesimiz
Bu millet anlamış yalan işiniz
Utanmazlar ağrımiyor başımız
Hiç kimse inanmaz sizdeki lafa

Hemen her konuda şiir yazdığı görülen Âşık Mehmet Ozani'nin şiirlerinin tamamı hece vezni ile yazılmıştır. Daha çok sekizli ve onbirli hece veznini kullandığı görülmekle birlikte on dördü ve on beşli heceyle yazılmış şiirleri de vardır. Yoğunlukla yarım kafiye kullandığı görülen Âşık Mehmet Ozani, tam, zengin ve tunç kafiye örgüsüne sahip şiirler de vermiştir. Geleneğin etkisiyle doğan ve gelişen durakları Âşık Ozani'de görmek mümkündür.

Uzak değil /anlamanım /arası
Söyleyeyim /hemen geldi /sırası
Bende olan /ahil cahil/ yarası
Mim Hicrani/ sende vurma /efendim
4+4+3=11'li duraklı
Yeter Mehmet Ozan /bağla sözünü

Dergahı alemden /kesme gözünü
 Çok sağolsun ehbab /çekir nazını
 İnsanın insana /ehtiyacı var
 6+5 = 11'li duraklı

Civanlığı/ fidan gibi
 Kamilliği / arslan gibi
 Kocalığı / irfan gibi
 Kaynar coşar/ pişer insan
 4+4 = 8'li duraklı

Binbir adın /dört kitapta/ beyandı /ismi zatın
 Ulu hükme /sen kadirsen /elbet olur/ imdadın
 Divane kulların senin her zaman eyler methin
 Senden özge/ hekim yoktur /gönder dermanı bugün

Gadem goyduz /ey yarenler /devrana /hoş geldiniz
 Nazarımda /sarrafsınız /meskana /hoş geldiniz
 Her sözümde /bir mana var /bilenin/ hayranıyam
 Açtım gizli /matahımı /irfana /hoş geldiniz

İki farklı divaniden alınan yukarıdaki dörtlüklerin ilki 8+7=15'li duraklı; ikinci dörtlük ise 4+4+3+4 =15 veya 8+7=15'li duraklıdır.

Sonuç

Akademik halk edebiyatı çalışmalarının XX. yüzyılın son çeyreğinde artması doğal olarak birçok konuda istenilen seviyede yayının henüz gerçekleştirilememesine yol açmıştır. Âşık edebiyatına yönelik literatür belirli bir seviyeye ulaşmasına karşın, geleneğin önemli isimlerinden Âşık Mehmet Ozani'ye yönelik çalışmaların sayısı oldukça yetersizdir. Geleneğin aktarımında önemli isimlerden biri olan ve günümüz Kars âşıkları tarafından usta olarak konumlandırılan M. Ozani, XX. yüzyılın ikinci yarısının başlarından ölümüne kadar geçen sürede bölge âşıklığının şekillenmesinde ve geleneğin aktarımında önemli bir role sahiptir. Mizacının sertliği ve dilindeki Azerbaycan Türkçesi unsurlarının baskınlığı nedeniyle hakkında sınırlı sayıda yayın yapılan âşık, sözlü kültür, yazılı ve elektronik kültür, dönemlerini yaşamış ancak gelenek aktarıcılık görevini başarıyla yerine getirmiş az bilinen önemli isimlerdendir.

Sonnotlar

- ¹ Kendisiyle ilgili ilk çalışma 1975 yılında Seyhan Koçkan tarafından yapılan “Âşık Mehmet Ozani'nin Şiirleri” adlı mezuniyet tezidir. Şiirlerinin hacmi yönüyle oldukça kabarık olan bu eser, âşık hakkında çeşitli bilgilerden ve şiir metinlerinden oluşmuştur. Hatice Atas, Mehmet Ozani'nin şiirlerinin ve hikâyelerinin bir kısmını bir araya getirerek, Hüseyin Karadağ ise bölgede yaşayan kişilerden çeşitli derlemeler ekleyerek lisans tezi yapmıştır. Ozani'yle çeşitli sohbetlerde bulunup eserlerini kasetlere aldığını belirten Ensar Aslan, Âşık Ozani ile ilgili bir bildiri sunmuş Erdoğan Altınkaynak ise âşığın hikâyelerini incelemiştir.
- ² Bu tarihe, âşığın şiir defterinin üzerinde yazılı olan 1328 tarihli ibare ve Mehmet Kasım Ülker'in oğlu Sevdakar Bey'in babasının 68 yaşında öldüğünü sözlü olarak beyan etmesi esas alınarak ulaşılmıştır. Ozani ile ilgili bir çalışma yapmış olan Ensar Aslan 1915 yılını (Aslan 1995: 61), Erdoğan Altınkaynak ise 1899 (Altınkaynak 1999: V) yılını vermiştir.
- ³ Âşık Mehmet Ozani'nin farklı şiirlerinden örnekler seçilmiştir.

Kaynakça

- ALTINKAYNAK, Erdoğan (1999). Sosgertli Âşık Mehmet Ozani'nin Hikâyeleri, Bizim Gençlik Yayınları, Ankara.
- ASLAN, Ensar (1975). Çıldırli Âşık Şenlik, Hayatı - Şiirleri-Hikâyeleri, Ankara.
- ASLAN, Ensar (1995). “Türk Ozan Geleneği İçerisinde Mehmet Ozani'nin Hayatı ve Sanatı” İpekyolu Uluslar arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, s. 57-67, Kültür Bakanlığı, Ankara
- BORATAV, Pertev Naili (1988). Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, İstanbul Adam Yayınları.
- KARADAĞ, Hüseyin (2000). Âşık Mehmet Ozani'nin Hayatı, Sanatı ve Şiirleri (Basılmamış Lisans Tezi), Aydın
- KOÇKAN, Seyhan (1975). Âşık Mehmet Ozani'nin Şiirleri (Basılmamış Lisans Tezi), Erzurum.

Kaynak Şahıslar

- Âşık Merami, 1940 yılında Erzurum'un Horasan ilçesine bağlı Dönertaş köyünde doğmuştur. Asıl adı Nuri KÂşıkçı'dır. İlkokul mezunudur
- Ali Rıza Ezgi, 1949 yılında Kars ili Arpaçay ilçesi Taşdere köyünde doğmuştur ve ilkokul mezunudur.
- Âşık Emrah Şimşek, 1971 Erzincan ili Tercan ilçesinde doğmuştur.
- Âşık Emrah Neroğlu, 1950 yılı Kars ili Akyaka ilçesinde doğmuştur.
- Âşık Öztürk Yılmaz, 1961 yılında Kars ili Arpaçay ilçesi Söğütlü Köyünde doğmuştur.
- Hüseyin Ülker, Âşık Mehmet Kasım Ülker'in kardeşidir. 1915-2003 yılları arasında yaşamıştır.
- Sevdakâr Ülker, Âşık Mehmet Kasım Ülker'in oğludur. 1948 Kars ili Arpaçay ilçesi Taşdere köyü doğumludur. Emeklidir.